

Idus

ALEXA KÁROLY

irodalomtörténész szerint ma már csak vidéken lehet ünnepelni.

Idus – latin: a hónap középső napja.
Idus – magyar: a nemzet ünnepnapja.

Az idén egy kis faluba hívtak március 15-i ünnepi beszédet tartani. Készséggel vállaltam, mindig öröm Budapestet odahagyni.

Egy város rácsok közé zárva. Népfélség, szabadság, függetlenség, közteherviselés, Petőfi és Kossuth...

Ez a kis falusi ünnep éppen olyan, amilyennek lennie kell, amilyen egy kis és szegény falué lehet. Ahol egyetlen vállalkozó van, nincs vasút és normális buszjárat, idén zár be az iskola, ahol nem lakik pap, ahonnan egy vérvételre ötven kilométert kell utazni, ahol évek óta csak temetés van, templomi esküvő és keresztelő csak az emlékekben. A műsor olyan, amilyennek lennie kell: szívet melengetően naiv és bensőséges. Itt még nem kell zenekíséret a Himnuszhoz, van daloskör a klasszikus Kossuthnótával és a Nabuccóval. Van kokárda, kítűzött lobogó, kikefélélt zakó és lesepőrt járda. Nyolc-tíz gyereknek alighanem utolsó fellépése ez, szavalnak pontosan és iskolásan, az egyik kislánynak a kétfelé álló kis copfja tartja a papír huszárcsákót, forgatja a szemét, gyűrógeti a szoknyáját, csak már ő mondhasza: „Mit viszünk az útra, kapitány uram?”

Jó itt lenni, itt ünnepelni, van hely és idő, kedv és otthon majd egy-két pohár bor, hogy az ember elmerengjen az ő saját ünnepein, hogy milyen március 15-ök voltak fontosak az életében. Voltak-e pillanatok, amikor ünnep volt az ünnep, legalább bent a szívében, azaz hogy a nemzet emlékező napja ideig-óráig őt is tavaszias reménnyel telítette-e vajon.

Boldog és szerencés embernek gondolom magam, mert sok ilyen márciusi napra emlékezhetem, még azt is vélni merem, hogy az én ünnepi útjaim, jelenléteim valahogy tükrözik azt a közösen átélt időt, amit hovatovább történelemnek nevezhetünk.

Tagadás

Számunkra, a mi háborús generációnk számára március 15. március idusának letagadásával kezdődött. Túl sok olyan dátum volt körülötte a naptárban és a kommunista ünnepkörben, amelyet félténiük kellett attól a naptól, ami sok olyanról dologról emlékezett-beszélt, amitől már magától félténiük kellett: közszabadság, függetlenség, mind a 12 pont, az egész Petőfi. Petőfit rá kellett nyomtatni a tíz-, Kossuthot a százforintosra – mintha nálunk volna, de inkább a zsebünkben, így legyenek a mieink. Ott volt a nagy vezér születésnapja (március 9-én), a nagy vezér fellépésének történelmi napja (március 19-én), ott a nagy ve-

zér visszajövetelének országújító pillanata, a felszabadulás (április 4-én) és ott az a nap (május elseje), amikor a nagy vezér a magasból nyájasan integetett a többi munkásnak.

Szerény rendezvényes nap lett ez a márciusi munkanap, amikor meg lehetett hívni az iskolába egy-egy ORI-engedélyes színészt, hogy szavaljon egy kis forradalmas Adyt, Aczél Tamást, Pervomajszkijt, Zelket, Iszakovszkijt vagy **Eörsit**.

Azután még jobban kellett félténiük, egy bizonyos októberi nap után, nehogy válogatott futballmeccs legyen ekkor, ahonnan nehéz lenne kitiltani a Himnuszt meg a nemzeti lobogót, cikkek jelennek meg az antifasiszta ellenállásról, még nem is öreg veteránok – ha elvtársaik nem végezték ki őket – járták az iskolákat, buzditólag. Az ifúság készült a hat nap múlva esedékes fáklás felvonulásra, a kommunisták köztársaság téri háza elé, csak most ürtik ki, ha igaz, de lesz még ott emléktábla, ne aggódj, elvtárs, „Soha többet...”, ki tudja már mit is ne soha többet, amit skandáltunk. Fáklyával hülyülni jó az estében.

A csodálatos malom

Aztán a hatvanas-hetvenes évek, az iskolákban tanítás nélküli tanítási nap, a megbízhatóbb osztályok elmehettek testületileg a közeli moziba, a műsoron vagy A csodálatos malom vagy A kételtű ember című szovjet filmremekelés. Apró Antalnak leányunokája születik Szófiában, őtöle bírjuk már jóval későbből az információt: „A Feri vicces és lazsa.” A következő hónapban suttogni kezdenek valami „láncvidi csatáról”, innen-onnan eltűnik egy-egy diák, hogy kizárják őket az ország összes középiskolájából. „Itthon maradsz, fiam, mert letöröm a lábad.”

Az egyetemen tanítok, a Mozzó

Világnál vagyok szerkesztő, szünnap lesz holnap, március 15-én, a munkahelyem az úgynevezett Piarista köz fölött van, rálátok Petőfi délceg bronzszobrára, bemegyek valami könyvért, a régi ávos portás hátranéz, a „Tanár úr itt dolgozik...”, mögötte valaki biccent, az öreg eljön velem a liftajtóig, „Ne idegeskedjen, Tanár úr, a mesterlövészek már elfoglalták a helyüket a padlason.” Igen, az 1970-es évek vége óta tudjuk, ezt a napot vissza kell venni tőlük, ez a nap nemzeti ünnep, ők pedig nem részesei a magyar nemzetnek. Azután már 1986. Forradalmi vacsora a Petőfi Csarnokban, mindenki ott van, Balczó és Esterházy, Szabados György és kitiltott-betiltott Szócs Géza, Czako Gábor és Cseh Tamás. A műsor itt készül a konyhában, valaki meséli, hogy telefonon hívott, azt hallja, a készülék kicsöng, azután az én hangom, ahogy a fiamat fogat mosni küldöm és szólok Czakónak, csak fehér bor van itthon. Azután már 1987. Vonu-

„Igen, az 1970-es évek vége óta tudjuk, ezt a napot vissza kell venni tőlük, ez a nap nemzeti ünnep, ők pedig nem részesei a magyar nemzetnek.”

lunk innen a Batthyány-emlékmű felé, teherautók és buszok hajtanak keresztben a tömegbe, „Ha én zászló volnék...”, mellettem egy szomorú kis öregasszony lohol, néha átsegítem egy tócsán, váratlanul megszólal a nejlonszatyrában egy rádiótelefon, „Sólyom hívja...” Rámosolygok, ellép mellőlem.

Egy évre rá, Szentendrén a Kőhegyen én vagyok a szónok, síkos ösvényeken csúszkálunk jó messzire, hogy együtt lehessünk, és ne

legyünk szem előtt. Másnap a feleségemet egy tanár kollégája fogadja: „Hallom, a férje milyen szépen beszélt tegnap”, húsz év múlva az is tudottá válik, hogy szentendrei házigazdánk régi jó háromperhármas ügynök, az után magyar kiscsajda. Egy évre rá Balatonfüredre autózom a ragyogó reggelben, a rendőrök még tanácstalanok, hova tűzzék a kokárdát, Cseh Tamás újra énekel, Petőfi napja, nézek le a Széchenyi promenádra, és Deák Ferencet idézem.

Mintha mi lennénk a hatalom

Azután azt érzük meg, hogy ez a nap már nem a hatalom napja, azaz mintha én lennék a hatalom, beengednek a kordonon belülré, a Kossuth térről volt kedves tanárom, Szabad György mellett ballagok a Múzeumkert felé, „Nagyon kérek, sőt felszólítalak, mondd nekem, azt, hogy Gyurka”, „Nem áll rá a szám, professzor úr.” Mások – szintén győztesek – másként gondolják ezt. Azután valahol külföldön, talán Stockholmban, vagy Sydneyben, vagy Genfben, vagy Felsőőrött, magyarok között, akik hirtelen mind többen vannak, mert most már büszkének, hogy magyarok voltak-lesznek, hogy azután 1994 után visszaváltozzanak újra, s mára mintha véglegesen, sávjai és svéd, ausztrál és osztrák állampolgárrá. A gyerek úgyis kinőtt a cserkészetből, meg hát hol énekelnek a világon még népdalokat... 1992-ben – miénk a hatalom? – a tévé elé kell vonulnunk, hátha „visszaadják”, állunk egymás mellett, csendesesen diskuráló fasiszták, elsiet köztünk **Eörsi István**, hátha rászól valaki, leköpi, riadtan, de hősiesen, egyedül ebben a csűrűben. Aki ismeri, barátságosan ráköszön. Kié is a hatalom, merengünk, aztán rá egy évre a Boross nevű belügyminiszter fellép bizonyos jelképek ellen, és intézkedéseket helyez kilátásba bizonyos rendező csoportokkal szemben, ugyanő, tizennégy évvel később, tegnap, mint egy megszünt párt parlamenti képviselője, Horn Gyula gurutársa odanyilatkozik, hogy „kár volt erélytelennek lenni a Parlament előtt, mert ott bátorodtak fel...”, és természetesen az árpádsávos zászlókat ki mások használnák, mint „gazfickók”, s mire vajon: „provokációs célra”, naná.

Az ember itt falun nem csüng a tévéen, ami fontos, azt úgyis elmondja a szomszéd, aki járhatja a megyei lapot. Be kell fejezni a metszést. Ahol már rendben van a bor, le lehet másodszor is fejteni. Csak az a sok vakond... Meg vannak mámorosodva, jönnek-mennek a föld alatt, kúsznak, vájnak, lappanganak, szöszmötölnek, vaksik, de minderről értesülhetnek, élvezik, hogy vannak, de megfoghatatlanok. Mennyi-mennyi alkalmi vicc született róluk a nyolcvanas években, ahogy kint üldögéltünk a kertekben, barátok, ünnepek előtt és után, a fű nőtt, ahol hagyták hivatlan vendégeink. Ma elemes riasztókkal próbálkozunk, szigorú EU-szabvány szerint, mert fejlődés az van. ■

